

EGY XI. SZÁZADI MAGYARORSZÁGI PALIMPSZESZT

A legrégebb eredetiben fennmaradt hiteles oklevél Magyarországon a tihanyi apátság 1055-i alapítólevele, melyben I. Endre összeírja az általa az apátságnak adományozott 18 birtokot a határok részletes megjelölésével, 60 mansiót szolgálat szerint és különféle állatokat szám szerint. Az oklevél szerkezete: *chrismon, invocatio, intitulatio, arenga, dispositio, sanctio, corroboratio, subscriptiones, datum*. Az aláírások sorait megszakítja baloldalt az ANDREAS névből egyesített monogramma, jobboldalt a REX szó és középen a pecsét, melyre a corroboratióban történik utalás a *sigilli nostri inpressione signavimus* szavakkal.¹ A pecsét ma már nincs meg; mint a nyomokból tisztán kivehető, befüggesztett pecsét volt; négy, a talpaskereszt talpainak megfelelő helyen, □ alakban elhelyezett bevágás látható, ezen két keresztben áthúzott hártvaszalag összehajtott végei szolgáltak a pecsét tartására. A pecsét XVIII. századi feljegyzés szerint rajzában azonos volt I. Endre király fennmaradt ércbillógával (idézőpecsétjével), míg pecsétjének körirata eltért ettől.² I. Endre idézőpecsétjének rajza legtöbb egyezést nem saját kortársainak pecsétjeivel, hanem III. Ottó 992–998 között, II. Henrik 1002–1023 között és II. Konrád 1025–1028 között használt trónpecsétjeivel mutat, amiből Jakubovich Emil méltán következtetett arra, hogy I. Endre pecsétjének mintája I. István király (1000–1038) pecsétje volt, és István király faragtatta pecsétjét kortársai, III. Ottó, II. Henrik és II. Konrád pecsétjei nyomán.³

A pannonthalmi főapátság levéltárában, ahol a hiteles 1055-i oklevelet őrzik, megtalálható az oklevél 1055-re datált hamis par-ja is.⁴ Eszerint I. Endre király összeírja a tihanyi apátság birtokait, de 18 birtok helyett 34 birtokot sorol fel, az adományozott mansiók és állatok feltüntetése helyett pedig adómentességet és bíraskodási kiváltságot biztosít az apátságnak. A hamis oklevél

¹ Az oklevél újabb kiadása és facsimiléje: *Erdélyi László*: A pannonthalmi szent Benedek-rend története. (a továbbiakban: PRT.) X. Budapest 1908. 16–17, 487–495; *Bárczi Géza*: A tihanyi alapítólevél. Budapest 1951. 8–12. — Új kiadását és facsimiléjét a készülő *Diplomata Hungariae antiquissima (1000–1196)* I. ill. II. kötetében közöljük.

² *G. Pray*: Syntagma historicum de sigillis regum et reginarum Hungariae pluribusque aliis. Budae 1805. 7–8, 53. — Az oklevél két pecséttel volt ellátva, mint ezt 1402-ben világosan megmondják (PRT. X. 632). A második pecsét a bevágások szerint a két hártvasból összevarrt oklevél két részét fogta össze.

³ *O. Posse*: Die Siegel der deutschen Kaiser und Könige. Dresden 1909. I. Taf. 10–13; *Jakubovich Emil*: I. Endre törvénybeidéző ércbillóga. Turul 47 (1933) 67–68; *Kumorovitz L. Bernát*: A magyar pecséthasználat története a középkorban. Budapest 1944. 21–22.

⁴ Tihan, Fasc. I. 1. és 2. sz.

a bíraskodási kiváltságok tekintetében szószerint követi IV. László király 1276-i oklevelének szövegét, melyben a király felmenti az apátságnak a monostor mellett lévő Apáti faluját bármilyen *collecta* és minden bíróság alól. A hamisítványban felsorolt birtokok megfelelnek az apátság birtokállományának a XIV. század első felében; az apátnak az adómentesség és bíraskodási kiváltság iránti törekvései ugyanerre az időre tehetők. A pannonhalmi apát 1327-ben íratta át e jogokat biztosító 1270-i oklevelét, a zalavári apát pedig az 1340-es években hamisította ugyanezen jogokat igénylő 1101-i oklevelét.⁵

A hamis 1055-i oklevél szövege formai részeiben csaknem szószerint egyezik a hiteles oklevél szövegével. Azonos az invocatio, intitulatio, arenga, corroboratio, subscriptiones és datum, csupán a sanctio megfogalmazásában követi az 1276-i oklevelet és a corroboratióban sajátos beszúrást tesz. Miután a corroboratio elején beszúrja, hogy az intézkedés *de consensu votivo serenoque consilio karissimi fratris nostri, Bele ducis* történt, a megpecsételésről szóló mondatot: *sigilli nostri inpressione signavimus*, így változtatta meg: *sigilli eiusdem dilectissimi fratris nostri B. ducis inpressione signavimus*.

Az oklevél utolsó sora alatt máig fennmaradt a hiteles alapítólevéllel egyező befüggesztéssel egy uralkodói pecsét töredéke, amely az uralkodó arcát és mellette tünteti fel: az oklevél szövege szerint Béla herceg pecsétje. A diplomatikában példa nélkül áll, hogy a király nem saját pecsétjét, hanem egy másik uralkodó, az ország egyharmadát kitevő *ducatus*-t önállóan kormányzó *dux* pecsétjét függeszti rá az oklevélre. Ez a tény önmagában is gyanút kelt és a rosszul megoldott hamisítást mi sem mutatja jobban, mint hogy ezt a hamisítványt sohasem merték perben bemutatni.

A hamis oklevél felhasználásának más akadályja is volt. Komjáthy Miklós 1960-ban a hiteles alapítólevélről írott tanulmányában megállapította, hogy a hamis alapítólevél szövegét levakart hártára írták, az alig kivehető korábbi szövegről pedig az a benyomása keletkezett, hogy görög betűk vonalvezetését követi.⁶

Ezt a körülményt kivizsgáló 1961-ben a palimpszesztet beható tanulmányozás végett Budapestre vittem. Ultraviolet fényben való vizsgálat során⁷ be-

⁵ Erdélyi, PRT. II. 364, VII. 505. Erdélyi a hamisítás időpontját 1416-ra tette a következő elgondolás alapján: A hamisító IV. László 1276-i okleveléből szóról szóra átvette a tihanyi sziget (ma félsziget) adómentességére és a bírói kiváltságokra vonatkozó szavakat, de ezt kiterjesztette a sziget mellett fekvő többi birtokokra is, a tihanyi apát pedig 1416–18-ban folytatott pert egyházi bíróságok előtt a sziget mellett fekvő falvai tizedjévédelméért és 1417-ben Zsigmond királytól pallosjogot kapott összes birtokaira. (A tihanyi apátság kritikus oklevelei. Budapest 1906. 55–57). Erdélyi feltevésének ellentmond, hogy a hamisítványban szó sincs egyházi tizedekről, ami 1416–18-ban a pör tárgya volt, de nincs szó pallosjogról sem. A *mansio*-k szolgálat szerinti felsorolása is korábbi időre mutat; a XIV. század második felében hamisított 1358-i összeírásban *sessio*-król olvasunk (Uo. 50.).

⁶ Komjáthy Miklós: A tihanyi apátság alapítólevelének problémái. Levéltári Közlemények 26(1955) 47: „Csak sejtésszerűen merem lejegyezni, hogy a ledörzsölt szöveg betűroncsaiból mintha görög betűk vonaljai tűnnének elő.”

⁷ E helyen mondok köszönetet dr. Csóka Lajos főapátsági levéltárosnak az oklevél előzőkeny kikölcsönzéséért, dr. Vajay Szabolcs UNESCO attachénak különleges fotoanyag beszerzéséért, dr. Györfly István klinikai docensnek, dr. Borsa Iván levéltári osztályvezetőnek és Kaszala László országos levéltári fényképésznek a különleges eljárással készített fényképfelvételekért, végül dr. Kumorovitz L. Bernát c. egyetemi tanárnak a pecsét gipszmásolatának elkészítéséért.

bizonyosodott, hogy az oklevél előlapján az egész szöveget durván levakart és ledörzsölt hártýára írták és a hátoldalon is ledörzsölték a rövid hátiratokat. Mikrométerrel való mérés során az is kiderült, hogy a pergamennek átlag 25–50%-át dörzsölték le, sőt az egyetlen vakarástól a hártýa számos helyen át is lyukadt.

A levakart szöveg elolvasása végett a Magyar Országos Levéltár fotolaboratóriuma ultraviolet felvételeket készített. Sajnos az eredeti írásból csak betűtöredékek váltak láthatóvá és kétséges, hogy további vizsgálat eredményt fog-e hozni; a pergamen felső rétegét ugyanis csaknem teljesen ledörzsölték. A palimpszeszt eredeti szövegéből egyetlen szót sikerült elolvasni; a pecsétől jobbra a vakarás folytán a pergamen bemélyedt és oldalfényben három 22 mm magas betű vonalainak vakarásból eredő mélyedése vált kivehetővé, a REX szó. Ez a felirat ugyanolyan nagyságban és csaknem ugyanott helyezkedik el, mint a hiteles oklevélen a pecsétől jobbra írt REX szó, a monogramma folytatása, ami arra mutat, hogy a levakart oklevél rokon kiállítású az 1055-i oklevéllel, sőt arra is enged következtetni, hogy közel egykorú vele. A monogramma ilyenféle feltüntetése ugyanis a korábbi és későbbi okleveleken nem volt szokásos.⁸

A levakart szövegről ilyen módon tisztázódott, hogy nem görög, hanem latin nyelven írták, tartalma viszont nem volt megállapítható. Az apátság későbbi oklevelei azonban útbaigazítást adnak egy elveszett oklevél tartalmáról.

A XIV. században két hamisítvány készült a tihanyi apátság érdekében, mely az apátság XI. századi okleveleire hivatkozik. Az egyikben, I. László király 1092-re datált birtokösszeíró-levelében ezt olvassuk: *... litteras privilegiales felicissimorum progenitorum nostrorum, ... Andree ac Bele similiter regum Hungarie ...*; a másikban, Dénes nádor 1274-re datált átírólevelében hasonló módon a következő kitétel áll: *... iuxta series privilegiorum ... Andree et Bele olym regum Hungarie ac venerabilis Daud ducis ...*⁹ Eszerint a hamisítók I. Endre király 1055-i és Dávid herceg (1090-i) oklevele között említést tettek Béla király okleveléről, nyilván I. Béláéról (1060–1063). Minthogy a fenti szövegeket a birtokviszonyokból megállapíthatóan 1324-ben hamisították, bizonyos, hogy az apátság 1324-ben még birtokolta I. Béla oklevelét. Különös, hogy az apátságnak csaknem az egész levéltára, közte I. Endre és Dávid herceg oklevele, eredetiben fennmaradt, I. Béla király oklevele azonban eltűnt.

I. Béla király oklevelének részletesebb tartalmát II. István 1118-i okleveléből ismerjük meg. Eszerint Béla herceg, testvére, Endre király lelki üdvéért 10 név szerint megnevezett szolgát adományozott az apátságnak, Endre király halála után pedig ugyanő az adományt megújította. Midőn az apát 1369-ben II. István ezt tartalmazó 1118-i oklevelét bemutatta az országbírónak 10 Arácson lakó háznép birtokjogának igazolására, a felperes ügyvédje azt állította, hogy a

⁸ A magyar oklevelek a XI. század elején egy kivétellel a német császári oklevelek mintájára készültek (*H. Bresslau: Archiv für Urkundenforschung* 6 [1918] 42 kk.), míg okleveles gyakorlatunk a XI. század végén annyira eltávolodik a némettől, hogy a monogramma feltüntetése elmarad (vö. általában *Szentpétery Imre: Magyar oklevéltan*, Budapest 1930. 41–71).

⁹ *Erdélyi*, PRT. X. 496–497, 535. Erdélyi a két szöveg hamisítását 1389/90-re datálta (A tihanyi apátság kritikus oklevelei 86). Az 1092-i oklevelet átíró 1274-i oklevelet azonban már 1325-ben is említik egy kellő alappal nem támadható oklevélben (uo. 630), az 1092-i birtokfelsorolásban pedig olyan vitás birtokok szerepelnek (pl. *comitatus Posega, Nena*) amelyekre az apát csak 1324 körül formálható igényt. A hamisítás időpontját a „*Diplomata Hungariae Antiquissima*” számára készített kiadás kommentárjában bővebb megokolással 1324 tájára teszem.

10 háznép másutt lakott.¹⁰ Az oklevél valóban nem tünteti fel, hogy milyen faluban laktak a szolgák. Az I. Béla adományáról szóló feljegyzés ezek szerint jogilag értéktelen volt.

Az a körülmény, hogy az apátság 1369-ben az országbíró előtt Béla adománya tárgyában nem I. Béla eredeti oklevelét, hanem annak II. István által készített tartalmi kivonatát mutatta be, arra enged következtetni, hogy 1369-ben I. Béla oklevele már nem volt bemutatható állapotban. Ezek szerint a hamisítás 1324 és 1369 között történt.

A hamisítás oly módon történhetett, hogy I. Béla feleslegessé vált oklevelének szövegét levakarták, de meghagyták az ép pecsétet.¹¹

A pecsét befüggesztési módja biztosan a XI. század második felére mutat. Mint említettük, a befüggesztés a □ alakban tett négy bevágáson áthúzott két pergamenszalag összehajtott végeire történt. Ez a pecsételési mód Magyarországon 1055-től 1113-ig mutatható ki,¹² tehát I. Béla korában (1060–1063) szintén ezt az eljárást kellett alkalmazni. Ha hozzávesszük, hogy a hamis oklevelek pecségeit Magyarországon a hamisítás korának pecsételési módján szokták befüggeszteni, meg kell állapítanunk, hogy a pecsételési mód korszerű, maga a pecsét pedig azé, akinek az oklevél maga is tulajdonítja, I. Béláé.

A levakart hártán levő hiteles pecséttel akartak a hamisítványnak hitelesítő erőt adni, ezért fogalmazták át a hamisítványban a pecsételéssel szöveget úgy, hogy I. Endre saját oklevelét testvére, Béla herceg pecsétjével hitelesíti. Bár a pecsét I. Béla királyé kellett legyen, az I. Endre nevére készült hamisítványban kénytelenek voltak Béla herceg pecsétjéről beszélni, mert I. Endre életében Béla hercegséget viselt. Arra, hogy nem hercegi, hanem királyi pecsétről van szó, bizonyítékként felhozható maga a pecsét töredékesen ismert rajza is.

A pecsétnek a hártán mutatkozó nyomaiból, valamint az eltört pecsét összetartását célzó újkori varrás tüneményeiből megállapítható, hogy a pecsét eredetileg 9 cm átmérőjű, kerek pecsét volt. Mérete nagyjából egyezik I. Endre nyomaiból ismert (kb. 9,5 cm) és I. László fennmaradt (8,5–8,8 cm) pecségeinek méretével. Ma a pecsétből egy 4,5 × 3 cm nagyságú töredék van meg, melyen az üllő királyalak a fej felső részétől a derék aljáig látható.¹³

A pecsétképen két jellegzetesség ötlük szemünkbe. Egyik a király szakállja, mely két rövid ágba van fészülve. Ez a jelenség annál inkább figyelemre méltó, mert I. Béla két fia, I. Géza és I. László hasonló kétágú szakállt viselt. I. Géza képe a magyar korona alsó részének egyik lemezén látható, míg I. Lászlót kétágú szakállal ábrázolja a szent László herma,¹⁴ mely ugyan a XIV. század második

¹⁰ Erdélyi, PRT. X. 500, 567, 570.

¹¹ Ilyen eseteket említ H.-W. Klewitz; ld. H. Bresslau: Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien. 2. kiad. Berlin—Leipzig, 1931. II. 619.

¹² A hiteles 1055-i oklevélén kívül ilyen módon történt a pecsét befüggesztése Dávid herceg 1090 körül kelt (Pannonhalmi rendi lt. Tihan, Fasc. I. n. 3), Kálmán király 1109-i (Magyar Országos lt. Dl. 11) és 1113-i oklevelén (facsimiljét ld.: *Fejérpataky László*: Kálmán király oklevelei. Budapest 1892. Függelék). E befüggesztési módra ld. H.-W. Klewitz i. h. 585 és *Szentpétery Imre*: Magyar oklevéltan. Budapest 1930. 42, 49–50.

¹³ Fényképét közölte: Erdélyi, PRT. X. 21, és *Jakubovich*, Turul 47 (1933) 60.

¹⁴ *Moravcsik Gyula*: A magyar szent korona a filológiai és történeti kutatások megvilágításában. Emlékkönyv szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján. Budapest 1938. III. 454; A magyarországi művészet története. Szerk. *Fülep Lajos*, Budapest 1956. I. 168,

felében készült, de minden valószínűség szerint Nagyváradon őrzött egykorú előkép után. A szakállhoz csatlakozó oldalhaj a baloldalon gyöngysorszerűen van ábrázolva, úgy mint Orseolo Péter magyar király (1038–1041, 1044–1046) ólompecsétjén látható.¹⁵

A pecsétkép másik jellegzetessége a ruha redőzete a mellen; ezt ugyanis merev V alakú ráncokkal jelenítette meg a pecsétvéső. Ha végigtekintünk a X–XII. századi német királyi és császári pecsétteken, azt tapasztaljuk, hogy III. Ottó trónképén még egyenes vonalú, V alakú redőket véstek. II. Henrik, II. Konrád és III. Henrik trónpecsétjein a merev V és U alakú redők mellett¹⁶ lágy anyag-szerűen leomló redőket is metszettek, de IV. Henriktől kezdve, második pecsétje kivételével,¹⁷ kizárólag naturális hatásra törekvő textilábrázolást találunk. Régies V alakú redők láthatók I. Fülöp francia király — IV. Henrik és I. Béla kortársa — pecsétjén is.¹⁸

Pecsétképünkön a redők merev V alakú ábrázolása korhatározó értékű. Bár a nyugati pecsétanyagban a fenti pecsét pontos előképére nem akadunk, úgy vélem, hogy e csekély ikonográfiai és szfragisztikai összehasonlítás elégséges annak megállapítására, hogy valóban I. Béla király pecsétjének maradványával állunk szemben.

A pecséttel kapcsolatban meg kell emlékeznem két kutató régebbi véleményéről. Erdélyi László 1906-ban mellékesen megjegyezte, hogy a hamis 1055-i oklevélre valamelyik későbbi Béla pecsétjét helyezték át, 1908-ban pedig XIII. századi királypecsét töredékét vélte felismerni benne.¹⁹ II., III. és IV. Béla király, valamint a XIII. századi magyar királyok pecsétjei azonban fennmaradtak s így megállapíthatjuk, hogy ez a lehetőség szóba sem jöhet. Erdélyi 1906-ban még azt a lehetőséget is felvetette, hogy az 1055-i hiteles példány pecsétjét tették át a hamis példányra.²⁰ A hiteles példány két pecsétje azonban 1402-ben még megvolt, egy pecsétjéről pedig — mint fentebb láttuk — a XVIII. században állapították meg, hogy azonos az ismert idézőpecséttel. Ugyanakkor a hamisítvány a XIV. századra már elkészült.

Jakubovich 1933-ban az idézőpecséttel foglalkozván azt a véleményt kockáztatta meg pecsét-töredékünkéről, hogy a hamis oklevélre a pecsétet is hamisították.²¹ Ez a nézet azonban alaposabb megfontolás után képtelenségnek bizonyul. Ha ugyanis I. Endre hamis oklevelére pecsétet hamisítanak, akkor nyilván I. Endre pecsétjét hamisítják rá, melynek előképe amúgy is az apátság birtokában volt. Olyan pecséthamisítás, mely szerint egy hamis iratra nagy műgonddal és fáradsággal tudatosan rossz pecsétet hamisítanak, nem képzelhető el.

171. Új felvételeket ad: *J. Deér*: Die heilige Krone Ungarns. Wien 1966. 13. tábla és *László Gyula*: Szent László győri ereklyetartó mellszobráról. *Arrabona* 7 (1965) 188–195. Annak a feltevése, hogy a hermán I. László arcát III. Béla után formázták volna meg, ellentmond az, hogy III. Bélát pecsétjein nem kétágú szakállal ábrázolták (ld. *Fejérpataky László*: III. Béla király oklevelei. Budapest 1900. 5,9).

¹⁵ *Huszár Lajos*: Péter király ólombullája. *Magyar Múzeum*. 1947. Decemberi szám, 13. oldal.

¹⁶ *Posse* i. m. I. Taf. 10. n. 1; Taf. 11. n. 2; Taf. 12. n. 2, 3; Taf. 13. n. 1, 2, 4; Taf. 14. n. 1, 2.

¹⁷ *Uo.* Taf. 16. n. 2.

¹⁸ *J. Roman*: Manuel de sigillographie Française. Paris 1912. Pl. IV., n. 1.

¹⁹ A tihanyi apátság kritikus oklevelei 46. I; PRT. X. 21.

²⁰ I. h. 15.

²¹ I. h. 60–61.

Fejtegetésünket azzal zárhatjuk le, hogy igazat adunk a hamis szövegnek; I. Béla pecsétjével állunk szemben, mely ilyenformán az első fennmaradt magyar viaszpecsét. A palimpszeszt eredeti szövege ezek szerint I. Béla magyar király 1060—1063 között kiállított oklevelét tartalmazta, mellyel a király 10 háznépet adományozott a tihanyi apátságának.

Szeretnénk remélni, hogy fejlettebb technikával a jövőben az eredeti oklevél szövege is elolvasható lesz és olyan részletekre is választ ad, amelyek ma homályban vannak.

Györfy György

ВЕНГЕРСКИЙ ПАЛИМПЕСЕСТ XI СТОЛЕТИЯ

Двѣрдъ Двѣрфи

Старейшей оригинальной и достоверной венгерской грамотой является документ об основании Тиханьского монастыря, возникший в 1055 году. Документ имеет поддельный пандан, датированный на 1055 год, текст которого, в его формальных частях совпадает с достоверным документом, однако, в текст вставлены вместо 18,34 поместья, а также льгота в отношении суда, предоставленная монастырю в XIII веке, предложение же, находящееся в подлинном документе и говорящее о том, что к нему приложена печать короля Эндре (Андрея) I, в подделке изменено таким образом, что к документу приложена печать младшего брата короля, князя Белы. К документу прикреплен кусок висячей королевской печати, причем способ прикрепления печати к документу отражает обычай 1055—1113 годов. Документ написан на палимпсест — соскобленный пергамент —, первоначального текста которого уже нельзя разобрать, за исключением слова REX при печати данного периода. Из всего этого можно сделать такой вывод, что с пергамента был соскоблен текст подлинного, снабженного печатью документа короля Белы I (1060—1063 гг.) и, оставив подлинную печать, на пергамент написали поддельный текст 1055 г. Документ Белы I около 1324 г. еще был во владении монастыря, но в 1369 г. он уже не имел его, так как в одном процессе, связанном с жалованным Белой I поместьем, в суд был предъявлен не этот документ, а выписка из него, возникшая в 1113 г. Поскольку в грамоте Белы I перечислены 10 жалованных дворовых, без указания их места жительства, юридически грамота была недействительной. На отрывке печати король изображен с двурогой бородой, что отражает тогдашнюю моду, жесткие же складки одежды в форме буквы V являются своеобразием изображений XI столетия.

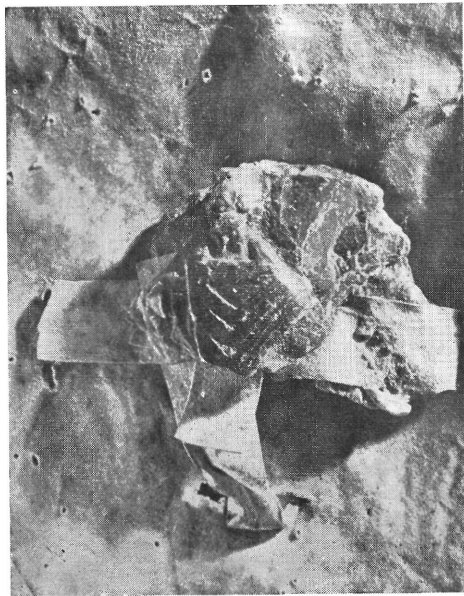
UN PALIMPSESTE HONGROIS DU XIe SIÈCLE

György Györfy

La charte authentique la plus ancienne de la Hongrie est la charte de fondation de l'abbaye de Tihany de l'an de 1055. Cette charte a un pendant faux daté à 1055, dont le texte est identique, en ce qui concerne les parties formelles, au texte de la charte authentique, mais on y trouve, intercalés dans le texte, 34 propriétés (au lieu des 18 de l'original) et un privilège judiciaire accordé au XIIIe siècle. En outre, la phrase, du texte original sur l'apposition des sceaux d'Andreas I sur le texte a été modifiée portant que la charte a été munie des sceaux du prince Béla, frère du roi de Hongrie. La charte porte les restes d'une bulle royale suspendue selon le mode usuel entre 1055 et 1113. Le texte de la charte a été écrit sur un parchemin gratté, dont le texte original était devenu illisible du fait du grattage, le seul mot qu'on pouvait lire était le REX à côté du sceau de l'époque. Tout cela nous permet de conclure que le texte d'une charte authentique munie des sceaux du roi Béla I (1060—1063) a été gratté du parchemin et le texte faux de 1055 y écrit en laissant intact le sceau. La charte du roi Béla I était en 1324 en la possession de l'abbaye de Tihany. La charte ne devait être en la possession déjà en 1369, comme dans un procès, elle n'était plus soumise au tribunal, malgré que le procès ait porté sur un don du roi Béla I. Au lieu d'elle, un extrait établi en 1113 en était présenté. Comme dans la charte le roi Béla I a énuméré les noms de 10 serfs, mais, comme il a omis d'indiquer leur domicile, la charte n'avait juridiquement aucune valeur. Les fragments de sceau royal montrent l'effigie du roi avec une barbe en fourche, ce qui était à la mode à cette époque, la taille de plis rigides en V était caractéristique du XIe siècle.

1) I. Endre ércbilloga (1046—1060)

2) I. Béla pecsétje (1060—1063)

3) III. Ottó pecsétje (—1002)

4) II. Henrik pecsétje (1002—1024)

5) II. Konrád pecsétje (1024—)

6) I. Fülöp francia király pecsétje (1059—1108)

